

cikória koncesszióját is elhárítják. Már a fekete kávénál tartanak, az ember várja, hogy ez a sok telezabált főkapitány, alispán, kormányfőtanácsos tüstént, ültőhelyében hányni vagy horthyogni kezd. Egyetlen oldala maradt az írónak s mi történik? A bika megtiporja a csordást. A szegény ember ott hal meg a kiszaladt urak előtt. Nincs orvos, nincs bába, de nem is kell neki. Az ebédnek fuccs, de a novella meg van mentve. A sok adoma, locsogás, zabálás mély jelentést kap. A magyar Olimpuszt látod, amelyen az istenek vasok kavargását az eltiport csordás nyögése egy pillanatra elállítja. Az utolsó oldalgig csupa formátlanság, emésztetlen kuriózum, az utolsó oldal fényében ez a formátlanság több lesz, mint a legmesterkétebb forma. Nyers élet és nagy művészet sohasem voltak megfejthetlenebbül azonosak, mint itt.

Ez a novella különben nemcsak a művészre, de az emberre is nagyon jellemző. Ismerjük mi a dühös társadalomtisztítót, aki azért lakmároztatja az urat, hogy a megtiport szegény ember csontja jobban fájjon. Csakhogy, aki mint meghívott olvasó odaül Móricz urai közé, aligha érez haragot a pukkanó bőrű hatalmasságok iránt. Ahelyett, hogy utálná a zabálókat, maga is a paprikácsirke ízét forgatja a szájában s vatatni kezd szik-kadt agyában, nem zörög-e benne egy véletlen anekdóta, amivel ezeket a kedélyes isteneket megneveltethetné. Az eltiport szegény ember nemcsak az urak alatt nyitja meg az erkölcsi örvényt, hanem valamiképp az író hajlandóságai alatt is. Móricz nem haragszik erre a zsíros magyar cinizmusra, de élvezi, éli s amiközben élvezi, elítéli. Ebben Adyra emlékeztet, aki a szilajabb magyar bűnök legnagyobb vállalója és legnagyobb gyalázója volt.

Móricz Zsigmond annak a húsos, fülledt magyar boldogságnak haran-

goz be, amelyet senki sem értett és méltányolt annyira, mint ő.

Németh László.

Az új magyar generáció problémái.
(Az Országos Széchenyi Szövetség előadássorozata. 1930 február—március. Budapest, 1930.)

Az Országos Széchenyi Szövetség, ez a már több mint negyedszázadja fennálló ifjúsági szervezet, eddig nem nagyon sokat hallatott magáról. A háború előtti években — mostani elnökének szavai szerint — nem tudta, «hogy háborgó vulkántalaj fölött szó rózsás álmokat», később pedig, noha az új szelek fúvását ő is megérezte, óvatos rezerváltságban gondolkodott saját generációja és társadalma kérdéseiről. Hangját teljesen elnyomták azok az ifjúsági egyesületek, melyek radikálisabb programmal, kevesebb multbeli megkötöttséggel, egyértelműbb formulákkal álltak munkába. Ez a mostani előadássorozat a Szövetség határozottabb magára eszmélését mutatja. Kijelentése annak, hogy a Bartha Miklós Társaság és a felozlatott Weselényi Reform-Klubból életre kelt Magyar Nemzetpolitikai Társaság mellett a Széchenyi Szövetség is részt kíván venni a feladatokat kitűző és a jövőt biztosítani akaró munkában. Csak tradíciójához, bizonyos még a multból ráörökített előkelőségéhez és óvatosságához maradt hű, mikor itt ebben az előadássorozatban nem tagjait szólaltatta meg, hanem az idősebbekhez, apáihoz fordult. Megkérdezte őket: tudnak-e mondani valamit az új, sok szenvedésen keresztülment generáció számára? Megkérdezett két politikust (Vass József, Schandl Károly), két egyetemi tanárt (Kuncz Ödön, Verebély Tibor), egy publicistát (Milotay István) s társadalmunk egyik kitűnő ismerőjét (Weis István). Az összegyűjtött előadások így már nem is pusztán a Széchenyi Szövetségnek szólnak: bennük 40—50

éveseknek a «harmincévesek»-hez intézett üzenetét olvashatjuk.

Ehhez az üzenethez a politikusok tudtak a legkevessebbel hozzájárulni. A politikus minden különállásra felszisszen. A «harmincévesek» pedig külön állnak, az egyetemesség ügyein kívül saját kérdéseik is vannak. Az ebben az előadássorozatban szereplő két politikus, az egyéni temperamentum különbözőségeit nem tekintve, teljesen egyforma lelki tartással felel a nekik tett kérdésekre. Törekcsenek arra, hogy minél bizonytalanabbá mossák el a két generáció határvonalait, figyelmeztetnek, óvó-intő példákat is felhozván, az idősebbek megkérdezése nélkül végzett munka vagy megtalált eszme veszedelmes következményeire: ők az állandóság embe-rei, kik az ifjabb generáció mozdulásaiban a politikai gesztust veszik a legélesebben észre. Szavuk nem is annyira a Széchenyi Szövetség tagjaihoz van intézve, hanem az erősebb hangsúlyú, más ifjúsági szervezetekhez. Általánosságokban kell így maradniuk s mondanivalójuk, üzenetük össze is foglalódik az idősebbek vezetéséhez való alkalmazkodás, az «alapos készülés» és a «többet tanulás» örök igazságaiban.

Már többet mond a jogtanár, az orvosprofesszor és a publicista. A komor hétköznapnal a politikusnál sokkal erősebb kapcsolatban álló szakemberek a fiatalabb generáció bonyolult kérdéstömegéből az élet, sőt a «megélés» kérdését hallják a legerősebben. Feletük, míg erre a pontra irányul, alig tartalmaz valami biztatót. Három életpálya «beérkezett» képviselője ismétli meg ifjabb kortársai előtt azt a túlon túl ismert igazságot, hogy az áhított pályák zsúfoltak és igen kevés lehetőséggel kecsegtetnek. Tudják jól mind a hárman, hogy ez minden bővebb kifejtés nélkül is kezelhető, mert rögtön ellensúlyt adnak az így mélyre zuhant kedély-

serpenyőnek. Az ellensúly előadásai-
nak abban a felvilágosító részében
rejlük, hol szaktudományuk vagy hiva-
tásuk mostani vagy eljövendő problé-
máit tárják ki hallgatóik előtt. A poli-
tikusok «többet tanulás» jelszava ezzel
telik meg igazi pozitív tartalommal.
Ezek az előadások nem biztatnak
«elhelyezkedés»-sel, hanem munkairá-
nyokat mutatnak; hűvösek és zár-
kóztak, sokszor nagyon is felülről
letekintők, de kihangzik belőlük a
felelősségérzet, hogy üres kézzel nem
bocsáthatják el a hozzájuk fordulókat.
Szaktudományuk elvégzendő mun-
káit, megoldatlan feladatait állítják
elénk, egy kissé az egyetemi szigorlat
levegőjét éreztetve, mindvégig azon-
ban annak tudatában, hogy e taná-
csoktól sorsok és életlendületek füg-
genek.

Az előadók sorát Weis István zárja
le. Egy nemrég megjelent, mai társa-
dalmunkat megismertető könyve, va-
lamint egyéb tanulmányai óta tudjuk,
hogy értékes közölnivalói vannak.
Ebben az előadásában egy részletké-
rés keretén belül a háború utáni ma-
gyar fiatalságnak apáitól elütő arc-
vonásait rajzolta meg. Ő látja a leg-
pontosabban azokat a határvonalat-
kat, melyek a két nemzedék közt
húzódnak. Nem halványítja el e két-
ségtelen vonalakat s minden politi-
kusan dicsérgető szó nélkül áll rokon-
érzésével az újabb nemzedék mellett.
Rokonérzését a harmincévesek elitjé-
nek egy letagadhatatlan jegyére ala-
pítja, mely megkülönbözteti az előt-
tük járóktól, a szociális felelősség-
tudatra. Az, hogy a mai nemzedék
érdeklődése a falu felé irányult, nem
egy életre hívott rousseauizmusnak,
mégkevésbé a passzív tolsztojánus
gondolatnak, hanem ennek az aktív
felelősségtudatnak a következménye.
A Széchenyi Szövetség tagjai ezzel az
előadással módszert nyertek céljaik
és teendőik szabatos megfogalmazásá-
hoz, Weis István itt és másutt kifej-

tett gondolatai pedig alapok lehetnek, melyeken mai különféle ifjúsági mozgalmaink egyetlen arcvonallá sűrűsödhetnek. *Kerecsényi Dezső.*

Gulácsy Irén: Pax vobis. (Singer és Wolfner 1930.). A Fekete vőlegények páratlan sikere után szokatlanul nagy várakozás előzte meg ennek a regénynek megjelenését. Ismét egy nagy történelmi regény, amely a magyarság egy tragikus korszakát vetíti elénk.

A kuruc és labanc harcokról szól, amelyeknek a szatmári békekötés vet véget. A sajtóságos magyar tragédia: két tábor áll egymással szemben. Mind-egyik oldalon vannak magyarok, igaz magyarok, akik elkeseredetten küzdenek egymás ellen. Mindkét fél a magyar jövőt, népének boldogulását akarja és egymást pusztítják, egymást ölik. Pálffy János császári generális az uralkodóhoz való törhetetlen ragaszkodás tartja a legszebb magyar erénynek és a nemzet boldogulását akarja és a Habsburg-ház oltalmától reméli. Rákóczi és hívei fegyverrel akarják kivívni az uralkodóval szemben a magyar nemzet jogait és szabadságát.

Pálffy generális leányát a gyermeki szeretet a labanc generálishoz, a szerelem egy kuruc kapitányhoz, báró Haller Gáborhoz fűzi. Saját boldogságának, meg a hadakozások folytán agyongyötört nép boldogulásának feltétele volna, ha létrejöhetne a béke. Mária a bécsi udvarba kerül udvarhölgynek, éppen akkor, amikor a magyar nemzet kibékíthetetlen ellensége, Lipót császár örökre lehúnyja szemét. A fiatal József kerül a trónra, akinek emberséges és becsületes szíve undorral fordul el a hagyományos politikától, amely a magyar népnek mindenáron való tönkretévesében látja a birodalom legfőbb érdekét.

A bájos magyar udvarhölgy iránt a fiatal császár szívében felébred a szerelem. Mária nem viszonzozza ugyan ezt a szerelmet, de felhasználja arra,

hogy népe iránt jóindulatra hangolja az uralkodót. Ez sikerül is neki, a császár megbízásából érintkezésbe lép a két ellenséges tábor vezetőivel, saját apjával és Károlyiékkel és nagy része van benne, hogy a béke létrejön.

Mária el akarja háritani a magyar átkot nemzetének feje fölül. Egyesíteni akarja a két tábort a békeben. De ami megfér egy női szívből, nem fér össze a valóságban. József megtudja Máriának Gábor iránti szerelmét és a féltékeny császártól nagyon drága áron vásárolja meg Gábor életét Mária. A béke létrejön, a harcok elcsitulnak, a szántóvető visszatér művelni a vérel itatott földet, — de Mária boldogsága áldozatul esett a nagy munkának.

A hatalmas regényt önkénytelenül is összehasonlítja az ember a másikkal, a Fekete vőlegényekkel. A szerző mindkét művének megírásához nagy tanulmányozás után fogott és mind-egyikben gondosan iparkodik megteremtteni a történelmi levegőt, hű rajzát adni a régi idők életének. Ehhez nagyszerű érzéke és tehetsége van. Nem erőszakolja a régies beszédmódot, de néhány szóval is elénk tudja varázsolni azt a kort. A környezet aprólékos részleteinek megrajzolásában jobban ragaszkodik a történelmi hűséghez, mint a tulajdonképeni történelmi személyek és események leírásában. Itt mindkét regényben szabad kezét biztosít magának. Költői fantáziával a történelmi adatok mögé, a háttérben alkot eseményeket, összefüggéseket, amelyek azonban nincsenek ellentmondásban a történelmi tényekkel. A regényben igen nagy szerepe van Máriának a szatmári béke létrehozásában. József császár nem a himlőnek, hanem a féltékeny olasz leánynak, Guitánának áldozata.

A Fekete vőlegényekben több a drámaiság, a nagyvonalúság, itt inkább az epikai részletesség. A szerző mintha kissé idegenül érezné magát a bécsi udvar szertartásos környezeté-